DOMSTOLENS DOM (första avdelningen)

den 23 april 2009 *

I de förenade målen C-261/07 och C-299/07,

angående beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 234 EG, från Rechtbank van koophandel te Antwerpen (Belgien) av den 24 maj respektive den 21 juni 2007, som inkom till domstolen den 1 respektive den 27 juni 2007, i målen

VTB-VAB NV (C-261/07)

mot

Total Belgium NV,

och

Galatea BVBA (C-299/07)

* Rättegångsspråk: nederländska.

mot

Sanoma Magazines Belgium NV,

meddelar

DOMSTOLEN (första avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden P. Jann samt domarna A. Tizzano (referent), A. Borg Barthet, E. Levits och J.-J. Kasel,

generaladvokat: V. Trstenjak,
justitiesekreterare: förste handläggaren M. Ferreira,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 18 juni 2008,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

— VTB-VAB NV, genom L. Eliaerts och B. Gregoir, advocaten,

— Total Belgium NV, genom J. Stuyck, advocaat,

— Sanoma Magazines Belgium NV, genom P. Maeyaert, advocaat,

— Belgiens regering, genom L. Van den Broeck och T. Materne, båda i egenskap av ombud, biträdda av E. Balate, avocat,

— Spaniens regering, genom M. Muñoz Pérez, i egenskap av ombud,

— Frankrikes regering, genom G. de Bergues och R. Loosli-Surrans, båda i egenskap av ombud,

— Portugals regering, genom L. Inez Fernandes, i egenskap av ombud,

— Europeiska gemenskapernas kommission, genom W. Wils, i egenskap av ombud,

och efter att den 21 oktober 2008 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

1 Respektive begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artikel 49 EG och av Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (direktiv om otillbörliga affärsmetoder) (EUT L 149, s. 22) (nedan kallat direktivet).

2 Den begäran har framställts i mål mellan VTB-VAB NV (nedan kallat VTB) och Total Belgium NV (nedan kallat Total Belgium) och den andra i ett mål mellan Galatea BVBA (nedan kallat Galatea) och Sanoma Magazines Belgium NV (nedan kallat Sanoma). Målen rör Total Belgiums och Sanomas affärsmetoder vilka VTB och Galatea betraktar som otillbörliga.

Tillämpliga bestämmelser

Gemenskapslagstiftningen

3 Skälen 5, 6, 11 och 17 i direktivet har följande lydelse:

”(5) … [H]inder för etableringsfrihet eller för fri rörlighet för varor och tjänster över gränserna … bör … undanröjas. De kan bara undanröjas genom att det på gemenskapsnivå införs enhetliga regler som medför hög konsumentskyddsnivå och genom att vissa rättsliga begrepp klargörs på gemenskapsnivå i den omfattning som krävs för att den inre marknaden skall fungera väl och för att uppfylla kravet på rättssäkerhet.

(6) Genom detta direktiv tillnärmas därför medlemsstaternas lagstiftning om otillbörliga affärsmetoder, inklusive otillbörlig reklam, som direkt skadar konsumenternas ekonomiska intressen och därigenom indirekt skadar legitima konkurrenters ekonomiska intressen....

(11) Den höga grad av konvergens som uppnås genom detta direktivs bestämmelser om tillnärmning av nationella bestämmelser innebär hög gemensam konsumentskyddsnivå. Genom detta direktiv fastställs ett enda generellt förbud mot de otillbörliga affärsmetoder som snedvrider konsumentens ekonomiska beteende. I detta direktiv fastställs också bestämmelser om aggressiva affärsmetoder, som för närvarande inte är reglerade på gemenskapsnivå.

(17) Det är önskvärt att, för större rättssäkerhet, fastställa vilka affärsmetoder som under alla omständigheter är otillbörliga. Bilaga I innehåller därför en fullständig förteckning över sådana metoder. Endast dessa affärsmetoder skall kunna bedömas som otillbörliga utan prövning från fall till fall utifrån bestämmelserna i artiklarna 5–9. Förteckningen kan ändras endast genom en översyn av detta direktiv."

4 Artikel 1 i direktivet har följande lydelse:

"Syftet med detta direktiv är att bidra till att den inre marknaden fungerar korrekt och att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå genom att tillnärma medlemsstaternas lagar och andra författningar avseende otillbörliga affärsmetoder som skadar konsumenternas ekonomiska intressen."

5 Artikel 2 i direktivet har följande lydelse:

"I detta direktiv används följande beteckningar med de betydelser som här anges:

…

d) affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter (nedan även kallade affärsmetoder): en näringsidkares handling, underlåtenhet, beteende,

företrädande eller kommersiella meddelande (inklusive reklam och saluföring) i direkt relation till marknadsföring, försäljning eller leverans av en produkt till en konsument.

…”

6 Artikel 3.1 i direktivet har följande lydelse:

”Detta direktiv skall tillämpas på otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på det sätt som anges i artikel 5, före, under och efter en affärstransaktion som gäller en produkt.”

7 Artikel 4 i direktivet har följande lydelse:

”Medlemsstaterna får inte begränsa friheten att tillhandahålla tjänster eller den fria rörligheten för varor av anledningar som omfattas av det område som tillnärmas genom detta direktiv.”

8 Artikel 5 i direktivet, som har rubriken ”Förbud mot otillbörliga affärsmetoder”, har följande lydelse:

”1. Otillbörliga affärsmetoder skall vara förbjudna.

2. En affärsmetod skall vara otillbörlig om den

a) strider mot god yrkessed,

och

b) innebär, eller sannolikt kommer att innebära, avsevärd snedvridning av det ekonomiska beteendet i förhållande till produkten hos den genomsnittskonsument som affärsmetoden riktar sig till eller som nås av metoden, eller den genomsnittliga gruppmedlemmen om affärsmetoden riktar sig till en viss konsumentgrupp.

3. Affärsmetoder som sannolikt kommer att innebära avsevärd snedvridning av det ekonomiska beteendet endast hos en tydligt identifierbar grupp av konsumenter som på grund av mentala eller fysiska handikapp, ålder eller lättrogenhet är särskilt känsliga för metoden eller den produkt metoden avser, på ett sätt som näringsidkaren rimligen kan förväntas förutse, skall bedömas ur ett perspektiv som är representativt för den genomsnittliga medlemmen i denna grupp. Detta skall inte påverka sedvanlig och legitim praxis att i reklam göra överdrivna påståenden eller påståenden som inte är avsedda att uppfattas i bokstavlig mening.

4. Affärsmetoder skall anses otillbörliga om de

a) är vilseledande enligt artiklarna 6 och 7,

eller

b) aggressiva enligt artiklarna 8 och 9.

5. Bilaga I innehåller förteckningen över de affärsmetoder som under alla omständigheter skall betraktas som otillbörliga. Samma förteckning skall gälla i alla medlemsstater och får ändras endast genom en översyn av detta direktiv.”

9 Artikel 6 i direktivet, som har rubriken ”Vilseledande handlingar”, har följande lydelse:

”1. En affärsmetod skall anses vara vilseledande om den inbegriper oriktig information och således är falsk eller om den på något sätt, även genom den allmänna utformningen – även om informationen är korrekt i sak – vilseleder eller sannolikt kommer att vilseleda genomsnittskonsumenten i ett eller flera av följande avseenden, samt i endera fallet medför eller sannolikt kommer att medföra att denne fattar ett affärsbeslut som han annars inte skulle ha fattat:

a) Produktens förekomst eller beskaffenhet.

b) Produktens utmärkande egenskaper, som t.ex. dess tillgänglighet, fördelar, risker, utförande, sammansättning, tillbehör, kundservice efter försäljning och reklamationshantering, metod och datum för tillverkning eller tillhandahållande, leverans, ändamålsenlighet, användningsområde, kvantitet, specifikation, geografiskt eller

kommersiellt ursprung eller det resultat som kan förväntas av användningen, eller resultat och egenskaper som framkommit vid provningar eller undersökningar som utförts på produkten i fråga.

c) Omfattningen av näringsidkarens åtaganden, motivet för affärsmetoden och typen av säljförfarande, eventuella uttalanden eller symboler som gäller direkt eller indirekt stöd för eller godkännande av näringsidkaren eller produkten.

d) Priset eller hur priset beräknas, eller förekomsten av särskilda prisfördelar.

e) Behovet av service, reservdelar, byte eller reparation.

f) Typen av näringsidkare eller agent, deras kännetecken och rättigheter, t.ex. identitet och tillgångar, meriter, status, godkännande, tillhörighet eller anslutning samt innehav av industriella, kommersiella eller immateriella rättigheter, eller priser och belöningar som näringsidkaren tilldelats.

g) Konsumentens rättigheter, inklusive bytes- eller återbetalningsrätt enligt Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/44/EG av den 25 maj 1999 om vissa aspekter rörande försäljning av konsumentvaror och härmed förknippade garantier [EGT L 171, s. 12], och de risker denne kan utsättas för.

2. En affärsmetod skall också anses vara vilseledande om den, i sitt sammanhang, med beaktande av alla dess särdrag och av omständigheterna kring den, medför eller sannolikt kommer att medföra att genomsnittskonsumenten fattar ett affärsbeslut som denne normalt inte skulle ha fattat, och metoden omfattar

a) marknadsföring av en produkt, inbegripet jämförande reklam, som orsakar förväxling med en konkurrents produkter, varumärken, varunamn eller särskiljande kännetecken,

b) underlåtenhet från näringsidkarens sida att fullgöra åtaganden i uppförandekoder som näringsidkaren åtagit sig att följa, om

i) åtagandet inte utgör en målsättning utan är fast och kan kontrolleras,

och

ii) näringsidkaren inom ramen för en affärsmetod anger att han måste följa koden.”

10 Artikel 7 i direktivet, som har rubriken ”Vilseledande underlåtenhet”, har följande lydelse:

”1. En affärsmetod skall anses vara vilseledande om den, i sitt sammanhang och med beaktande av alla dess särdrag och omständigheterna kring den samt av kommunikationsmediets begränsningar, innebär att näringsidkaren underlåter att lämna väsentlig information som genomsnittskonsumenten, beroende på sammanhanget, behöver för att fatta ett välgrundat affärsbeslut och därigenom medför, eller sannolikt kommer att medföra, att genomsnittskonsumenten fattar ett affärsbeslut som denne annars inte skulle ha fattat.

2. Det skall även anses vara vilseledande underlåtenhet om en näringsidkare, med hänsyn till de omständigheter som beskrivs i punkt 1, döljer sådan väsentlig information som avses i den punkten eller ger sådan information på ett oklart, obegripligt, tvetydigt eller olämpligt sätt, eller inte anger affärsmetodens kommersiella syfte om detta inte redan framgår av sammanhanget och när något av dessa fall innebär, eller sannolikt kommer att innebära, att genomsnittskonsumenten fattar ett affärsbeslut som denne annars inte skulle ha fattat.

3. När det kommunikationsmedium som används för affärsmetoden medför begränsningar av utrymme eller tid, skall dessa begränsningar och de åtgärder som vidtagits av näringsidkaren för att på annat sätt delge konsumenterna informationen tas i beaktande för att avgöra huruvida information har utelämnats.

4. Vid ett köperbjudande skall följande information anses som väsentlig, om den inte framgår av sammanhanget:

a) Produktens utmärkande egenskaper i den omfattning som är lämplig för mediet och produkten.

b) Näringsidkarens geografiska adress och identitet, till exempel företagsnamn och, där så är tillämpligt, geografisk adress och identitet för den näringsidkare på vars uppdrag han agerar.

c) Priset inklusive skatter eller, om produktens art innebär att priset rimligen inte kan beräknas i förväg, det sätt på vilket priset beräknats och alla eventuella ytterligare kostnader för frakt, leverans eller porto eller, om dessa rimligen inte kan beräknas i förväg, uppgift om att sådana ytterligare kostnader kan tillkomma.

d) Närmare villkor för betalning, leverans, fullgörande och hantering av reklamationer, om de avviker från de krav god yrkessed innebär.

e) Uppgift om ånger- eller hävningsrätt för produkter och transaktioner för vilka det finns en sådan rätt.

5. Informationskrav som avser kommersiella meddelanden inklusive reklam eller marknadsföring och som har fastställts i gemenskapslagstiftningen – en icke uttömmande förteckning över denna lagstiftning återfinns i bilaga II – skall betraktas som väsentliga.”

11 Artikel 8 i direktivet, som har rubriken ”Aggressiva affärsmetoder”, har följande lydelse:

”En affärsmetod skall anses vara aggressiv om den, i sitt sammanhang och med beaktande av alla dess särdrag och av omständigheterna kring den, genom trakasseri, tvång, inbegripet fysiskt våld, eller otillbörlig påverkan avsevärt inskränker eller […] sannolikt kommer att avsevärt inskränka genomsnittskonsumentens valfrihet eller handlande avseende produkten och därigenom medför eller sannolikt kommer att medföra att konsumenten fattar ett affärsbeslut som denne annars inte skulle ha fattat.”

12 Artikel 9 i direktivet, som har rubriken ”Trakasseri, tvång och otillbörlig påverkan”, har följande lydelse:

”När det skall fastställas om en affärsmetod innebär trakasseri, tvång, inbegripet fysiskt våld, eller otillbörlig påverkan skall följande beaktas:

a) Tidpunkt, plats, art och varaktighet.

b) Användningen av hotfullt eller kränkande språk eller beteende.

c) Om näringsidkaren för att påverka konsumentens beslut avseende produkten utnyttjar ett speciellt missöde eller omständigheter som näringsidkaren känner till och som är av sådan vikt att de försämrar konsumentens omdöme.

d) Betungande eller oproportionerliga hinder som inte följer av avtalet och som näringsidkaren använder sig av när en konsument vill utöva sina rättigheter enligt avtalet, inbegripet rätten att häva ett avtal eller att byta till en annan produkt eller en annan näringsidkare.

e) Hot om att vidta åtgärder som inte lagligen kan genomföras."

13 Slutligen har artikel 19 i direktivet följande lydelse:

"Medlemsstaterna skall anta och offentliggöra de bestämmelser i lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den 12 juni 2007. …

Medlemsstaterna skall tillämpa dessa bestämmelser senast den 12 december 2007. …"

Den nationella lagstiftningen

14 I artikel 54 i den belgiska lagen av den 14 juli 1991 om affärsmetoder samt upplysning och konsumentskydd (*Moniteur belge* av den 29 augusti 1991) (nedan kallad 1991 års lag), föreskrivs följande:

”Ett kombinationserbjudande, i den mening som avses i denna artikel, föreligger vid ett förvärv, kostnadsfritt eller inte, av varor, tjänster, övriga förmåner, eller av värdekuponger som ger rätt att förvärva sådana, som har samband med förvärv av andra – även identiska – varor eller tjänster.

Vid sidan av de undantag som föreskrivs nedan råder förbud mot alla former av kombinationserbjudanden till konsumenter från säljare. Kombinationserbjudanden till konsumenter är även förbjudna när de lämnas av flera säljare som verkar i en intressegemenskap.”

15 Artiklarna 55–57 i 1991 års lag innehåller vissa undantag från detta förbud.

16 Artikel 55 i 1991 års lag har följande lydelse:

”Följande varor får erbjudas i kombination till ett totalpris:

1. Varor och tjänster som utgör en enhet.

Konungen får, på förslag av behöriga ministrar och finansministern, utse de tjänster som erbjuds inom finanssektorn och som utgör en enhet.

2. Identiska varor eller tjänster, under förutsättning

a) att varje vara och tjänst kan förvärvas separat och till vanligt pris på samma driftsställe,

b) att köparen tydligt har informeras om denna möjlighet och om de enskilda priserna för varje vara och tjänst, och

c) att den prisnedsättning som köparen eventuellt tillerkänns för samtliga varor eller tjänster högst uppgår till en tredjedel av de sammanräknade enskilda priserna.”

17 Artikel 56 i 1991 års lag har följande lydelse:

”Den huvudsakliga varan eller tjänsten får kostnadsfritt erbjudas i kombination med följande:

1. Tillbehör till den huvudsakliga varan, som tillverkaren av varan särskilt har anpassat till den och som levereras samtidigt med den i syfte att utvidga eller underlätta dess användning.

2. De förpackningar eller behållare som används för att skydda och förpacka varor, varvid typen och värdet av dessa varor ska beaktas.

3. Små varor och tjänster som får användas i reklamsyfte samt leverans, montering, kontroll och underhåll av sålda varor.

4. Prover ur det sortiment som tillverkaren eller leverantören till den huvudsakliga varan erbjuder, i den mån de erbjuds i en omfattning eller storlek som är nödvändig för att varans egenskaper ska kunna bedömas.

5. planscher, klistermärken eller bilder av obetydligt kommersiellt värde.

6. Lotter i lagligen anordnade lotterier.

7. Föremål med reklamtext som inte går att ta bort och som syns tydligt, vilka, i denna utformning, inte förekommer i handeln, under förutsättning att det inköpspris som betalats av näringsidkaren uppgår till högst 5 procent av försäljningspriset för den huvudsakliga varan eller tjänsten med vilken de delas ut.”

18 Slutligen har artikel 57 i 1991 års lag följande lydelse:

”Den huvudsakliga varan eller tjänsten får även kostnadsfritt erbjudas i kombination med följande:

1. Värdekuponger som ger rätt till förvärv av en identisk vara eller tjänst, om prisnedsättningen till följd av detta förvärv inte överstiger en fast procentsats om 55,2 procent.

2. Värdekuponger som ger rätt till förvärv av en av de förmåner som föreskrivs i artikel 56,5 och 56,6.

3. Värdekuponger som ger exklusiv rätt till kontantåterbäring om följande villkor är uppfyllda:

   a) Värdekupongernas nominella värde ska framgå.

   b) På de ställen där varor säljs eller tjänster tillhandahålls ska beloppet eller omfattningen av den erbjudna återbäringen tydligt anges, vilket även gäller de varor eller tjänster vars förvärv ger rätt till värdekuponger.

4. Värdekuponger som efter förvärv av ett visst antal produkter eller tjänster ger rätt till ett kostnadsfritt erbjudande eller en prisnedsättning vid förvärvet av en likartad

vara eller tjänst, under förutsättning att denna förmån tillhandahålls av samme säljare och inte överstiger en tredjedel av priset för de varor och tjänster som tidigare förvärvats.

I värdekupongerna ska deras eventuella giltighetstid anges, liksom förutsättningarna för erbjudandet.

När säljaren avbryter sitt erbjudande, ska konsumenten kunna utnyttja förmånen i proportion till sitt tidigare förvärv.”

19 Den 5 juni 2007 antog Konungariket Belgien lagen om ändring av lagen av den 14 juli 1991 om affärsmetoder samt upplysning och konsumentskydd (*Moniteur belge* av den 21 juni 2007, s. 34272) (nedan kallad lagen av den 5 juni 2007). Genom artikel 1 i denna lag införlivas direktivet med den nationella rätten.

Målen vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

Mål C-261/07

20 Det framgår av beslutet om hänskjutande att Total Belgium NV, ett dotterbolag till Totalkoncernen som framför allt tillhandahåller bränsle på bensinstationer, sedan den 15 januari 2007 erbjuder konsumenter som är innehavare av ett Total Club-kort tre veckors kostnadsfri bärgningstjänst för varje tillfälle de tankar en bil med minst 25 liter bränsle eller en moped med minst 10 liter.

21 Den 5 februari 2007 väckte VTB, ett bolag i bärgningsbranschen, talan vid Rechtbank van koophandel te Antwerpen i syfte att få Total Belgium att upphöra med denna affärsmetod. Till stöd för sin talan gjorde VTB bland annat gällande att den aktuella affärsmetoden utgör ett sådant kombinationserbjudande som är förbjudet enligt artikel 54 i 1991 års lag.

22 Rechtbank van koophandel te Antwerpen beslutade mot denna bakgrund att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

”Utgör [direktivet] hinder mot sådana nationella bestämmelser som den som föreskrivs i artikel 54 i [1991 års lag], och som – med undantag för de fall som uttömmande anges i lagen – innebär att samtliga kombinationserbjudanden från säljare till konsument är förbjudna, inbegripet kombinationserbjudande där en produkt som kunden ska köpa erbjuds tillsammans med en kostnadsfri tjänst som är knuten till köpet av produkten, och detta oavsett omständigheterna i det enskilda fallet och i synnerhet oavsett vilket inflytande det konkreta erbjudandet kan ha på genomsnittskonsumenten och oavsett om erbjudandet med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet kan anses strida mot god yrkessed och god affärssed?”

Mål C-299/07

23 Förfarandet vid den nationella domstolen i mål C-299/07 rör en tvist mellan Galatea, ett bolag som bedriver en underklädesbutik i Schoten (Belgien), och Sanoma, ett dotterbolag till den finländska Sanomakoncernen, vilken ger ut flera tidskrifter, däribland veckotidningen *Flair*.

24 Tidningen *Flairs* nummer av den 13 mars 2007 innehöll en värdekupong som under perioden den 13 mars–15 maj 2007 gav rätt till en rabatt på 15–25 procent på produkter som såldes i vissa underklädesbutiker i Flandern.

25 Den 22 mars 2007 väckte Galatea talan vid Rechtbank van koophandel te Antwerpen och yrkade att Sanoma skulle förpliktas att upphöra med den aktuella affärsmetoden. Galatea gjorde härvid gällande att Sanoma hade åsidosatt bland annat artikel 54 i 1991 års lag.

26 Rechtbank van koophandel te Antwerpen beslutade mot denna bakgrund att vilandeförklara målet och ställa följande tolkningsfråga till domstolen:

”Utgör artikel 49 EG, om fri rörlighet för tjänster, och [direktivet] hinder mot sådana nationella bestämmelser som den som föreskrivs i artikel 54 i [1991 års lag], och som – med undantag för de fall som uttömmande anges i lagen – innebär att samtliga kombinationserbjudanden från säljare till konsument är förbjudna, varvid allt annat än kostnadsfritt anskaffande av produkter, tjänster, fördelar och värdekuponger som är knutet till köp av andra liknande varor eller tjänster, och detta oavsett omständigheterna i det enskilda fallet och i synnerhet oavsett vilket inflytande det konkreta erbjudandet kan ha på genomsnittskonsumenten och oavsett om erbjudandet med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet kan anses strida mot god yrkessed eller god affärssed?”

27 Målen C-261/07 och C-299/07 har, genom beslut av domstolens ordförande av den 29 augusti 2007, förenats vad gäller det skriftliga och det muntliga förfarandet samt domen.

Prövning av tolkningsfrågorna

28 Den hänskjutande domstolen har ställt sina två frågor för att få klarhet i huruvida direktivet ska tolkas så, att det utgör hinder mot sådan nationell lagstiftning som artikel 54 i 1991 års lag, i vilken det med vissa undantag och utan hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet stadgas en allmän princip om förbud mot kombinationserbjudanden från säljare till konsument.

Upptagande till sakprövning av begäran om förhandsavgörande i mål C-261/07

29 VTB har invänt att tolkningsfrågan inte kan tas upp till sakprövning, eftersom den avser tolkningen av ett direktiv vars frist för införlivande ännu inte hade löpt ut vid den tidpunkt då beslutet om hänskjutande meddelades. Fristen för införlivande löpte ut den 12 december 2007, medan beslutet om hänskjutande meddelades den 24 maj 2007.

30 Av samma skäl och utan att uttryckligen göra någon invändning om rättegångshinder anser den spanska och den belgiska regeringen att direktivet inte är tillämpligt i målet vid den nationella domstolen. Den spanska regeringen anser att en domstol inte kan förklara att en nationell bestämmelse inte ska tillämpas på grund av att den strider mot ett direktiv innan införlivandefristen för det aktuella direktivet har löpt ut.

31 Dessa argument kan emellertid inte godtas.

32 Enligt fast rättspraxis ankommer det – inom ramen för det samarbete mellan domstolen och de nationella domstolarna som har inrättats genom artikel 234 EG – uteslutande på de nationella domstolar vid vilken tvisten anhängiggjorts och som har ansvaret för det rättsliga avgörandet att, mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i målet som är anhängigt vid dem, bedöma såväl om ett förhandsavgörande är nödvändigt för att döma i saken, som relevansen av de frågor som ställs till domstolen. Domstolen är följaktligen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande, när de frågor som ställts av de nationella domstolarna avser tolkningen av en gemenskapsbestämmelse (se, bland annat, dom av den 13 mars 2001 i mål C-379/98, PreussenElektra, REG 2001, s. I-2099, punkt 38, av den 22 maj 2003 i mål C-18/01, Korhonen m.fl., REG 2003, s. I-5321, punkt 19, och av den 19 april 2007 i mål C-295/05, Asemfo, REG 2007, s. I-2999, punkt 30).

33 Härav följer att presumtionen, att de frågor angående vilka nationella domstolar begär förhandsavgörande är relevanta, endast bryts i undantagsfall, särskilt i de fall där det är uppenbart att den begärda tolkningen av de gemenskapsrättsliga bestämmelserna inte

har något samband med de verkliga omständigheterna eller föremålet för tvisten i målet vid den nationella domstolen (se, bland annat, dom av den 15 december 1995 i mål C-415/93, Bosman, REG 1995, s. I-4921, punkt 61, och av den 1 april 2008 i mål C-212/06, Gouvernement de la Communauté française och Gouvernement wallon, REG 2008, s. I-1683, punkt 29).

34 Domstolen konstaterar att det inte är uppenbart att den förevarande frågan saknar betydelse med avseende på det avgörande som den hänskjutande domstolen har att meddela.

35 För det första framgår det nämligen av rättspraxis att det inte endast är de nationella bestämmelser som uttryckligen har till syfte att införliva ett direktiv som omfattas av dess tillämpningsområde, utan även – från och med den tidpunkt då direktivet träder i kraft – de sedan tidigare gällande nationella bestämmelser som kan säkerställa den nationella rättens förenlighet med direktivet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 7 september 2006 i mål C-81/05, REG 2006, s. I-7569, punkt 29).

36 Lagen av den 5 juni 2007 om ändring av 1991 års lag är formellt sett avsedd att införliva direktivet. Den antogs efter tidpunkten för omständigheterna i det nationella målet och efter det att beslutet om hänskjutande fattades. Såsom följer av detta beslut och såsom den belgiska regeringen har medgett vid förhandlingen varken upphävdes eller ändrades de ifrågasatta bestämmelserna i artiklarna 54–57 i 1991 års lag, närmare bestämt de i vilka det stadgas en allmän princip om förbud mot kombinationserbjudanden och vissa undantag från denna princip, genom lagen av den 5 juni 2007.

37 Med andra ord ansåg de nationella myndigheterna, såväl vid tidpunkten för omständigheterna i målet som när beslutet om hänskjutande fattades, att dessa, sedan tidigare gällande, bestämmelser kunde säkerställa införlivandet av direktivet från och med dagen för dess ikraftträdande, närmare bestämt den 12 juni 2005, och att dessa bestämmelser således omfattades av direktivets tillämpningsområde.

38 För det andra följer det i vart fall av domstolens rättspraxis att medlemsstaterna, under ett direktivs införlivandefrist, ska avhålla sig från att vidta åtgärder som allvarligt äventyrar det resultat som föreskrivs i direktivet (dom av den 18 december 1997, C-129/96, Inter-Environnement Wallonie, REG 1997, s. I-7411, punkt 45, av den 8 maj 2003 i mål C-14/02, ATRAL, REG 2003, s. I-4431, punkt 58, och av den 22 november 2005 i mål C-144/04, Mangold, REG 2005, s. I-9981, punkt 67).

39 Domstolen har i detta avseende haft tillfälle att påpeka att en sådan skyldighet att avhålla sig gäller samtliga myndigheter i de berörda medlemsstaterna, inbegripet de nationella domstolarna. Från och med det datum då ett direktiv träder i kraft ska medlemsstaternas domstolar i den utsträckning det är möjligt avhålla sig från att tolka den nationella rätten på ett sätt som efter utgången av införlivandefristen riskerar att allvarligt äventyra de mål som eftersträvas med direktivet (se, i synnerhet, dom av den 4 juli 2006 i mål C-212/04, Adeneler m.fl., REG 2006, s. I-6057, punkterna 122 och 123).

40 Eftersom direktivet redan hade trätt i kraft vid tidpunkten för omständigheterna i målet vid den nationella domstolen, ska den tolkningsfråga som ställts, vilken avser centrala bestämmelser i direktivet, anses vara av betydelse för att den nationella domstolen ska kunna avgöra målet med iakttagande av den ovannämnda skyldigheten att avhålla sig från att tolka den nationella rätten i strid med gemenskapsrätten.

41 Mot bakgrund av ovanstående ska den hänskjutande domstolens begäran om förhandsavgörande i mål C-261/07 anses kunna tas upp till sakprövning.

Prövning i sak

Yttranden som ingetts till domstolen

42 Total Belgium, Sanoma, den portugisiska regeringen och Europeiska gemenskapernas kommission anser att direktivet utgör hinder mot ett sådant förbud mot kombinationserbjudanden som det som föreskrivs i artikel 54 i 1991 års lag.

43 Total Belgium, Sanoma och kommissionen har i detta avseende gjort gällande att kombinationserbjudandena omfattas av begreppet affärsmetod i den mening som avses i direktivet. Med tanke på den fullständiga harmonisering som införs genom detta direktiv vad gäller otillbörliga affärsmetoder, skulle medlemsstaterna, i enlighet med artikel 5.5 i direktivet, ”under alla omständigheter” endast kunna förbjuda de metoder som anges i bilaga I till direktivet. Eftersom kombinationserbjudanden inte inbegrips i denna bilaga kan de inte heller förbjudas i sig. De skulle endast kunna förbjudas om domstolen mot bakgrund av omständigheterna i det enskilda fallet finner att villkoren i artikel 5 i direktivet är uppfyllda. Följaktligen, och vilket även gjorts gällande av den portugisiska regeringen, strider ett sådant principiellt förbud mot kombinationserbjudanden som det i artikel 54 i 1991 års lag mot direktivet.

44 VTB liksom den belgiska och den franska regeringen är av motsatt uppfattning och har gjort gällande att kombinationserbjudanden inte inbegrips i begreppet affärsmetoder i den mening som avses i direktivet och, således, inte heller omfattas av dess tillämpningsområde.

45 I detta avseende har den belgiska regeringen påpekat att kombinationserbjudandena var föremål för förslaget till Europaparlamentets och rådets förordning om säljfrämjande åtgärder på den inre marknaden (EGT C 75, 2002, s. 11). I detta förslag framgår tydligt att dessa erbjudanden i rättsligt hänseende ska behandlas annorlunda än de affärsmetoder som avses i direktivet. Eftersom detta förslag inte drogs tillbaka förrän år 2006 har de belgiska myndigheterna haft goda skäl att anta att kombinationserbjudandena inte utgjorde affärsmetoder. I samband med införlivandet

av direktivet har den belgiska lagstiftaren således inte sett sig skyldig att vare sig ändra artikel 54 i 1991 års lag eller att tolka denna bestämmelse mot bakgrund av kriterierna i artikel 5 i direktivet.

46 Den franska regeringen har särskilt tillagt att den omständigheten, att medlemsstaterna enligt direktivet är skyldiga att förbjuda affärsmetoder som är otillbörliga gentemot konsumenterna, inte utgör hinder mot att dessa stater, i syfte att uppnå ett bättre konsumentskydd, förbjuder andra metoder, såsom kombinationserbjudanden, oberoende av huruvida de är otillbörliga i den mening som avses i direktivet.

47 VTB har slutligen gjort gällande att artikel 5 i direktivet i vart fall inte utgör hinder mot att medlemsstaterna betraktar även andra affärsmetoder som otillbörliga än dem som anges i bilagan till direktivet.

Domstolens svar

48 För att kunna besvara de aktuella frågorna är det nödvändigt att inledningsvis avgöra huruvida de kombinationserbjudanden som är föremål för det omtvistade förbudet utgör affärsmetoder i den mening som avses i artikel 2 d i direktivet och, således, omfattas av bestämmelserna i detsamma.

49 Begreppet affärsmetod i artikel 2 d i direktivet definieras, genom en synnerligen vid formulering, som ”en näringsidkares handling, underlåtenhet, beteende, företrädande eller kommersiella meddelande (inklusive reklam och saluföring) i direkt relation till marknadsföring, försäljning eller leverans av en produkt till en konsument”.

50 Såsom generaladvokaten har påpekat i punkterna 69 och 70 i sitt förslag till avgörande utgör kombinationserbjudandena affärshandlingar som tydligt ingår i en näringsidkares affärsstrategi och som direkt avser marknadsföring och försäljning. Av detta följer att de mycket väl utgör affärsmetoder i den mening som avses i artikel 2 d i direktivet och således omfattas av dess tillämpningsområde.

51 Nu när denna fråga är avgjord, erinrar domstolen inledningsvis om att direktivet, i enlighet med skälen 5 och 6 samt artikel 1 i detsamma, syftar till att upprätta enhetliga regler om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter, för att bidra till att den inre marknaden fungerar väl och att säkerställa en hög konsumentskyddsnivå.

52 Direktivet innebär således en fullständig harmonisering av dessa bestämmelser på gemenskapsnivå. Såsom uttryckligen föreskrivs i artikel 4 i direktivet får medlemsstaterna således inte, i motsats till vad VTB och den franska regeringen har gjort gällande, vidta åtgärder som är mer restriktiva än vad som föreskrivs i direktivet, även om detta skulle ske i syfte att säkerställa en högre konsumentskyddsnivå.

53 Det ska vidare framhållas att artikel 5 i direktivet föreskriver förbud mot otillbörliga affärsmetoder och innehåller kriterier för att avgöra vad som ska betraktas som otillbörligt.

54 Enligt artikel 5.2 i direktivet ska en affärsmetod således vara otillbörlig om den strider mot god yrkessed och innebär, eller sannolikt kommer att innebära, en avsevärd snedvridning av genomsnittskonsumentens ekonomiska beteende med avseende på produkten.

55 I artikel 5.4 i direktivet definieras dessutom två bestämda kategorier av otillbörliga affärsmetoder, nämligen ”vilseledande” och ”aggressiva” affärsmetoder, vilka motsvarar de kriterier som anges i artiklarna 6 och 7, respektive i artiklarna 8 och 9 i direktivet. Enligt dessa bestämmelser ska sådana metoder vara förbjudna när de, med beaktande av alla deras särdrag och i sitt sammanhang medför eller sannolikt kommer att medföra att genomsnittskonsumenten fattar ett affärsbeslut som denne normalt inte skulle ha fattat.

56 I bilaga I till direktivet upprättas även en uttömmande förteckning över 31 affärsmetoder som i enlighet med artikel 5.5 i direktivet ”under alla omständigheter” ska betraktas som otillbörliga. Såsom närmare anges i skäl 17 i direktivet är det därför endast dessa affärsmetoder som ska kunna bedömas som otillbörliga, utan en prövning från fall till fall utifrån bestämmelserna i artiklarna 5–9 i direktivet.

57 Det ska slutligen framhållas att kombinationserbjudanden inte finns med bland de metoder som räknas upp i denna bilaga I.

58 Den hänskjutande domstolens frågor ska därför prövas mot bakgrund av innehållet och systematiken i de bestämmelser i direktivet som berörts i de ovanstående punkterna.

59 I detta avseende konstaterar domstolen att sådana nationella bestämmelser som de som är aktuella i målet vid den nationella domstolen, genom att de upprättar en presumtion för att kombinationserbjudanden är olagliga, inte uppfyller kraven i direktivet.

60 För det första stadgas nämligen, i artikel 54 i 1991 års lag, en princip om förbud mot kombinationserbjudanden, trots att sådana metoder inte åsyftas i bilaga I till direktivet.

61 Såsom det erinrats om i punkt 56 i förevarande dom innehåller denna bilaga en uttömmande förteckning över de affärsmetoder som under alla omständigheter är förbjudna och som således inte behöver underkastas en prövning från fall till fall.

62 Direktivet utgör således hinder mot den ordning som inrättas genom artikel 54 i 1991 års lag, eftersom det i denna artikel föreskrivs ett allmänt förbud mot kombinationserbjudanden i förebyggande syfte, utan någon föregående prövning av huruvida de är otillbörliga mot bakgrund av de kriterier som ställs upp i artiklarna 5–9 i direktivet.

63 Genom att ha en sådan funktion strider en regel av den typ som är aktuell i målet vid den nationella domstolen dessutom mot artikel 4 i direktivet, enligt vilken medlemsstaterna uttryckligen förbjuds upprätthålla eller vidta mer restriktiva åtgärder, även när dessa åtgärder syftar till att säkerställa en högre konsumentskyddsnivå.

64 Slutligen ska det tilläggas att den omständigheten, att det i artiklarna 55–57 i 1991 års lag föreskrivs ett antal undantag från detta förbud mot kombinationserbjudanden, inte föranleder någon annan bedömning.

65 Även om dessa undantag skulle kunna begränsa räckvidden av förbudet mot kombinationserbjudanden kan de ändå inte, på grund av att de är begränsade och definierade på förhand, ersätta den bedömning som med nödvändighet måste ske, mot bakgrund av sammanhanget i det enskilda fallet och med hänsyn till kriterierna i artiklarna 5–9 i direktivet, av huruvida en affärsmetod är otillbörlig, när det, såsom i målet vid den nationella domstolen, är fråga om en metod som inte avses i bilaga I till samma direktiv.

66 Detta bekräftas för övrigt av innehållet i vissa av de ifrågavarande undantagen. Enligt till exempel artikel 55 i 1991 års lag får erbjudanden endast ske i kombination, till ett

totalpris, om de avser varor och tjänster som antingen utgör en enhet eller är identiska. Såsom kommissionen emellertid med rätta gjort gällande i sitt svar på domstolens skriftliga fråga, kan det inte uteslutas att ett kombinationserbjudande av olika varor och tjänster som varken utgör en enhet eller är identiska, genom att konsumenten till exempel ges korrekt information, uppfyller kraven på tillbörlighet i direktivet.

67 Under dessa omständigheter konstaterar domstolen att direktivet utgör hinder mot ett sådant förbud mot kombinationserbjudanden som det som föreskrivs i 1991 års lag. Det är således inte nödvändigt att pröva huruvida artikel 49 EG eventuellt har åsidosatts, vilket avses i tolkningsfrågan i samband med målet C-299/07.

68 Mot bakgrund av det föregående ska de frågor som har ställts besvaras enligt följande: Direktivet ska tolkas så, att det utgör hinder mot sådan nationell lagstiftning som den som är aktuell i målet vid den nationella domstolen, enligt vilken samtliga kombinationserbjudanden från säljare till konsument, med förbehåll för vissa undantag och utan hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, är förbjudna.

Rättegångskostnader

69 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i målet vid den nationella domstolen utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den nationella domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (första avdelningen) följande:

Europaparlamentets och rådets direktiv 2005/29/EG av den 11 maj 2005 om otillbörliga affärsmetoder som tillämpas av näringsidkare gentemot konsumenter på den inre marknaden och om ändring av rådets direktiv 84/450/EEG och Europaparlamentets och rådets direktiv 97/7/EG, 98/27/EG och 2002/65/EG samt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 2006/2004 (direktiv om otillbörliga affärsmetoder) ska tolkas så, att det utgör hinder mot sådan nationell lagstiftning som den som är aktuell i målet vid den nationella domstolen, enligt vilken samtliga kombinationserbjudanden från säljare till konsument, med förbehåll för vissa undantag och utan hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, är förbjudna.

Underskrifter